

De gröna näringarnas betydelse i Katrineholms kommun

1. Sammanfattning

Med de gröna näringarna förstås all näringsverksamhet som har sin bas i jord, skog och landsbygdens miljö. Medräknat föregående och efterföljande led till verksamheten på gårdarna ger de gröna näringarna betydande bidrag till ekonomi och sysselsättning i Katrineholms kommun.

- Jord- och skogsbruket sysselsätter i kommunen 550 personer, vilket motsvarar 3,9 % av all sysselsättning i kommunen. De gröna näringarna skapar betydande sysselsättning i även andra näringsgrenar.
- Förädling av jord- och skogsbrukets produkter sysselsätter 480 personer i kommunen. Underleverantörer till såväl primärproduktion som förädling sysselsätter ytterligare 410 personer.
- Totalt är således 1 440 personer, eller 10,2 % av alla som arbetar i kommunen, direkt eller indirekt, sysselsatta i produktion av livsmedel och skogsprodukter.
- De som på så sätt direkt eller indirekt arbetar med produktion av livsmedel och skogsprodukter skapar ytterligare sysselsättning i det lokala samhället genom att de och deras hushåll efterfrågar varor och tjänster för sitt dagliga liv. Deras del av all sådan sysselsättning i kommunen kan beräknas till ungefär 800 personer i olika lokala servicenäringar i kommunala verksamheter och lokalt näringsliv. Det motsvarar 5,9 % av kommunens totala sysselsättning.

Om även dessa s.k. inducerade sysselsättningseffekter inräknas, får således sammanlagt 16,1 % av alla som arbetar i kommunen på ett eller annat sätt sin sysselsättning från produktionen av livsmedel och skogsprodukter.

2. Allmänna data

Ytan av Katrineholms kommun är 103 000 hektar, varav 84 % används till jord- och skogsbruk. Landsbygd – områden utanför tätorter – utgör 98,3 % av landytan. Se tabell 2.1

Tabell 2.1 Landarealens fördelning, hektar och procent

	<i>Kommunen</i>		<i>Hela länet</i>		<i>Hela riket</i>	
	<i>Hektar</i>	<i>%</i>	<i>Hektar</i>	<i>%</i>	<i>Hektar</i>	<i>%</i>
Jordbruksmark	23 472	22,9	145 132	23,8	3 137 289	7,6
Skog	62 776	61,2	333 355	54,6	22 326 760	54,4
Tätorter m.m.	1 717	1,7	16 129	2,6	557 427	1,4
Annan mark	14 573	14,2	115 618	19,0	15 006 295	36,6
<i>Summa landareal</i>	<i>102 538</i>	<i>100,0</i>	<i>610 234</i>	<i>100,0</i>	<i>41 027 771</i>	<i>100,0</i>

"Tätorter m.m." anger tätorter med mer än 200 invånare samt större arbetsplatsområden, t.ex. industriområden, flygplatser m.m. Annan glesare bebyggelse utanför tätorter (bostäder, fritidshus, jordbruksbyggnader, vägar m.m.) ingår i "Annan mark", men utgör där en mycket liten del.

I kommunen bor 32 200 personer. Medelåldern är 42,7 år, vilket är något högre än riksnivåmedeltalet (41,0 år). Av kommunens invånare var år 2006 sammanlagt 14 500 personer sysselsatta med arbete i eller utanför kommunen. Antalet sysselsättningstillfällen i kommunen var 14 100 st, vilket innebär att i genomsnitt 400 personer pendlade till arbeten i andra kommuner.

Befolkningen fördelade sig enligt SCB:s senaste tätortsundersökning (2005) på landsbygd och tätorter enligt tabell 2.2. Som tätorter definieras områden med högst 200 meter mellan husen och med minst 200 invånare. Landsbygd, dvs. områden utanför tätorterna, inkluderar mindre s.k. småorter. På landsbygden bor 19 % av kommunens befolkning.

Tabell 2.2 Befolkningens fördelning på landsbygd och tätorter år 2005, invånare och procent

	<i>Kommunen</i>		<i>Hela länet</i>		<i>Hela riket</i>	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Landsbygd	6 061	18,8	47 292	18,1	1 415 800	15,6
Tätorter med 200-999 invånare	3 154	9,8	20 799	7,9	574 603	6,4
Tätorter med 1000-2999 invånare	1 584	4,9	19 186	7,3	654 536	7,2
Tätorter med 3000-9999 invånare	0	0,0	42 188	16,1	1 187 570	13,1
Tätorter med minst 10 000 invånare	21 386	66,4	132 430	50,6	5 215 243	57,6
<i>Summa invånare år 2005</i>	<i>32 185</i>	<i>100,0</i>	<i>261 895</i>	<i>100,0</i>	<i>9 047 752</i>	<i>100,0</i>

3. Jord- och skogsbruk

År 2007 fanns i kommunen 19 800 ha åker, som brukades av 352 jordbruksföretag med minst 2 ha. Där finns 62 800 ha skog, varav c:a 85 % i s.k. familjeskogsbruk och resten i storskogsbruk.

I tabell 3.1 redovisas vissa uppgifter om kommunens jordbruk år 2007 enligt Jordbruksverkets statistik. Kommunens jordbruksföretag hade förutom 19 800 ha åker även 3 300 ha betesmark. De är betydligt större än riksgenomsnittet.

Tabell 3.1. Jordbrukets omfattning år 2007

	<i>Kom- munen</i>	<i>Hela länet</i>	<i>Hela riket</i>
Antal företag med minst 2 ha åker	352	2 157	72 609
Åkerareal, ha	19 783	126 247	2 647 967
Bestesmark, ha	3 326	18 885	489 329
<i>Summa jordbruksmark, ha</i>	<i>23 109</i>	<i>145 132</i>	<i>3 137 296</i>
D:o per företag, ha	66	67	43

I tabell 3.2 redovisas åkerarealens användning med fördelning på de viktigaste grödgrupperna. Arealanvändningen indikerar ett blandat jordbruk med både avsaluväxter och animalieproduktion.

Tabell 3.2. Åkerarealens användning år 2007, procent

	<i>Kom- munen</i>	<i>Hela länet</i>	<i>Hela riket</i>
Spannmål	43	42	37
Vall och grönfoder	36	33	43
Andra växslag	6	8	9
Träda, obrukad åker	15	17	11
<i>Summa</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

LRF har i kommunen 340 medlemmar som brukar åker eller skog. De har tillfrågats om vilka verksamheter de bedriver i företagen. Av de 229 medlemmar som har deltagit i undersökningen har 35 % svarat växtodling till avsalu, 47 % animalieproduktion (mjölk, kött, ägg), 49 % skogsbruk och 60 % någon eller några kompletterande verksamheter (entreprenader, turism m.m.)

I kommunen finns 62 776 hektar skog. Se tabell 3.3. på följande sida.

Tabell 3.3. Skogsarealens fördelning 2007, hektar och procent

	Kommunen		Hela länet		Hela riket	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Familjeskogsbruk	52 782	84,1	270 224	81,1	11 509 188	51,5
Storskogsbruk	9 994	15,9	63 131	18,9	10 817 572	48,5
<i>Summa skogsareal</i>	<i>62 776</i>	<i>100,0</i>	<i>333 355</i>	<i>100,0</i>	<i>22 326 760</i>	<i>100,0</i>

Av kommunens skogsmark hör 84 % till det s.k. familjeskogsbruket (fysiska personer, dödsbon, fåmansägda AB m.m.), fördelat på c:a 2 100 företag med c:a 2 900 ägare. Av dem bor ungefär två tredjedelar utanför kommunen. Resten av skogen hör till det s.k. storskogsbruket, dvs. de stora skogbolagen samt staten, kommunen, kyrkan m.fl.

Kommunens jord- och skogsbruk omsatte sammanlagt 385 milj. kr år 2006. Se tabell 3.4. Bland intäkter av jordbruksprodukter ingår inte intern omsättning inom och mellan gårdar.

Tabell 3.4. Jord- och skogsbrukets bruttointäkter år 2006, milj. kr och procent

	Kommunen		Hela länet		Hela riket	
	Milj.kr	%	Milj.kr	%	Milj.kr	%
Jordbruksprodukter	298,3	77,5	1 414,1	74,3	37 408,3	62,0
Trädgårdsprodukter	7,7	2,0	72,8	3,8	3 816,5	6,3
Familjeskogsbruk	66,7	17,3	341,7	17,9	12 635,4	20,9
Storskogsbruk	11,9	3,1	75,4	4,0	6 500,5	10,8
<i>Summa bruttointäkter</i>	<i>384,7</i>	<i>100,0</i>	<i>1 904,0</i>	<i>100,0</i>	<i>60 360,6</i>	<i>100,0</i>

Intäkterna av jordbruk (inklusive trädgård) dominerar, de motsvarar 80 % av alla intäkter. Av skogsintäkterna svarade familjeskogsbruket för 85 %.

I föregående tabell ingår alla intäkter av jord- och skogsbruk i kommunen. I tabell 3.5 redovisas intäkter för enbart kommunens jordbruksföretag, dvs. de företag som brukar minst 2 hektar åker. Där ingår dessa företags intäkter från jordbruk, från den skog som de äger (49 % av all skog i kommunen) samt från verksamheter utanför deras jord- och skogsbruk, t.ex. turism, snöröjning, energiproduktion.

Tabell 3.5. Jordbruksföretagens bruttointäkter år 2006, milj. kr och procent

	Kommunen		Hela länet		Hela riket	
	Milj.kr	%	Milj.kr	%	Milj.kr	%
Jordbruk och trädgård	306,0	69,8	1 486,9	66,0	41 224,8	69,7
Skogsbruk	38,5	8,8	174,2	7,7	4 493,1	7,6
Andra verksamheter i företagen	94,2	21,5	592,5	26,3	13 445,4	22,7
<i>Summa bruttointäkter</i>	<i>438,7</i>	<i>100,0</i>	<i>2 253,6</i>	<i>100,0</i>	<i>59 163,3</i>	<i>100,0</i>

LRF har i sin ovannämnda undersökning tillfrågat medlemmarna om förekomsten av kompletterande driftsgrenar i företagen. Därmed menas i detta sammanhang verksamheter inom företagen vid sidan av deras jord- och skogsbruk. LRF har i kommunen 340 medlemmar. De 229 medlemmar som har deltagit i undersökningen har uppgett sammanlagt 376 sådana verksamheter. En medlem kan ha uppgett mer än en sådan verksamhet. I tabell 3.6 på följande sida redovisas resultaten. Om 5 eller färre bedriver en viss verksamhet anges detta i tabellen med två punkter.

Tabell 3.6. LRF-medlemmars kompletterande driftsgrenar år 2008, antal och procent

	<i>Kommunen</i>		<i>Hela länet</i>		<i>Hela riket</i>	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Entreprenadarbeten	94	25,0	607	26,3	12 978	25,8
Produktion av förnybar energi	47	12,5	251	10,9	6 581	13,1
Förädling och försäljning av gårdsprodukter	47	2,0	1 412	2,8
Hästar (avel, trav, stallplatsuthyrning, etc)	33	8,8	304	13,2	7 478	14,9
Turism	60	16,0	240	10,4	5 176	10,3
Förädling av trä	8	2,1	54	2,3	2 293	4,6
Uthyrning av lokaler	94	25,0	551	23,9	7 911	15,7
Andra verksamheter	35	9,3	250	10,9	6 413	12,8
<i>Summa</i>	<i>376</i>	<i>100,0</i>	<i>2 304</i>	<i>100,0</i>	<i>50 242</i>	<i>100,0</i>

Intäkterna av sådana verksamheter år 2006 ingår i de totalintäkter som redovisas i tabell 3.5, där omsättningen då anges till 94 milj. kr.

I tabellerna 3.5 och 3.6 redovisas uppgifter om olika verksamheter i jordbruksföretagen. Många jordbrukare och deras familjemedlemmar har emellertid inkomster även från andra inkomstkällor, främst anställning utanför deras gårdar. SCB har undersökt omfattningen av sådana inkomster bland jordbrukare med minst 2 ha åker. Med hjälp därav kan sådana inkomster i jordbrukarhushållen i Katrineholms kommun uppskattas till sammanlagt omkring 100 milj. kr. Det är främst i de mindre företagen som dessa inkomster kan vara stora.

4. Livsmedels- och skogsindustri

Enligt SCB:s företagsregister fanns år 2006 i kommunen 9 arbetsställen med livsmedelsförädling och 29 arbetsställen med förädling av skogsråvara. I tabell 4.1 visas hur många personer som sysselsattes i kommunens livsmedels- och skogsindustri.

Tabell 4.1. Antal sysselsatta i livsmedels- och träförädling år 2006

	<i>Kom- munen</i>	<i>Hela länet</i>	<i>Hela riket</i>
Slakterier och charktillverkning	320	360	14 280
Mejeritillverkning	0	260	7 620
Annan livsmedelsindustri	40	740	36 680
<i>S:a livsmedelstillverkning</i>	<i>360</i>	<i>1 360</i>	<i>58 580</i>
Trävaruindustri	120	420	39 600
Massa- och pappersindustri	0	10	37 168
<i>S:a träindustri</i>	<i>120</i>	<i>430</i>	<i>76 768</i>

5. Jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter

Antalet sysselsatta i kommunens jord- och skogsbruk år 2006 motsvarade endast 3,9 % av samtliga sysselsatta. De gröna näringarna skapar emellertid omfattande sysselsättning i andra näringsgrenar. Inräknat alla direkta och indirekta effekter är de basen för 16,1 % av sysselsättningen i kommunen.

I tabell 5.1. på följande sida redovisas jordbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter år 2006. Procenttalen visar andelarna av samtliga sysselsatta i kommunen (14 100 personer). Till sysselsatta i jordbruk räknas förutom jordbrukare och deras anställda även verksamma i vissa servicenäringar till jordbruket, t.ex. maskinstationer, husdjursföreningar m.m.

Tabell 5.1. Jordbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter år 2006

	<i>Kommunen</i>		<i>Hela länet</i>		<i>Hela riket</i>	
	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>
Jordbruk och trädgård	410	2,9	2 180	1,9	66 200	1,5
Livsmedelsindustri	360	2,5	1 360	1,2	58 580	1,3
Annan indirekt sysselsättning	230	1,6	1 840	1,6	89 230	2,0
<i>Summa i produktionen</i>	<i>1 000</i>	<i>7,0</i>	<i>5 380</i>	<i>4,7</i>	<i>214 010</i>	<i>4,8</i>
Inducerad sysselsättning	580	4,1	3 180	2,8	128 700	2,9
<i>Totalt</i>	<i>1 580</i>	<i>11,1</i>	<i>8 560</i>	<i>7,5</i>	<i>342 710</i>	<i>7,7</i>

"Annan indirekt sysselsättning" avser sysselsatta hos underleverantörer i produktionskedjans tidigare led, t.ex. foder-, maskin- och förpackningsindustri, åkerier etc.

"Inducerad sysselsättning" uppstår i kommunala verksamheter och lokalt näringsliv beroende på att företagare och anställda i livsmedelskedjan och deras underleverantörer bildar underlag för lokala servicenäringar, t.ex. detaljhandel, lokaltrafik, vård och omsorg, skolor.

I Tabell 5.2 redovisas skogsbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter. Till sysselsatta i skogsbruk räknas förutom skogsarbetare även anställda plantskolor m.m. samt en del självverksamma skogsägare. De flesta av de sistnämnda arbetar dock i skogen för liten del av året för att räknas in. Många av dem är även jordbrukare och redovisas därför i Tabell 5.1. Av kommunens familjeägda skog ägs 58 % av jordbrukare med minst 2 ha åker

Tabell 5.2. Skogsbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter år 2006

	<i>Kommunen</i>		<i>Hela länet</i>		<i>Hela riket</i>	
	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>
Skogsbruk	140	1,0	640	0,6	28 150	0,6
Skogsindustri	120	0,8	450	0,4	75 020	1,7
Annan indirekt sysselsättning	180	1,3	1 580	1,4	97 800	2,2
<i>Summa i produktionen</i>	<i>440</i>	<i>3,1</i>	<i>2 670</i>	<i>2,4</i>	<i>200 970</i>	<i>4,5</i>
Inducerad sysselsättning	250	1,8	1 580	1,4	117 330	2,6
<i>Totalt</i>	<i>690</i>	<i>4,9</i>	<i>4 250</i>	<i>3,8</i>	<i>318 300</i>	<i>7,1</i>

Som framgår av tabell 3.4 på s. 2 svarar familjeskogsbruket i kommunen för 85 % av brutto-intäkterna från skogsbruk. Andelen av sysselsättningen torde vara av samma storleksordning.

I Tabell 5.3 redovisas jord- och skogsbrukets sammanlagda sysselsättningseffekter i Katrineholms kommun. Sammantaget är de gröna näringarna basen för 16,1 % av sysselsättningen i kommunen, varav 10,2 % i produktionen (direkt och indirekt) och 5,9 % i detaljhandel, kommunal service m.m. (s.k. inducerad sysselsättning, se ovan).

Tabell 5.3. Jord- och skogsbrukets sammanlagda direkta och indirekta sysselsättningseffekter år 2006

	<i>Kommunen</i>		<i>Hela länet</i>		<i>Hela riket</i>	
	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>	<i>Antal</i>	<i>% av totalt</i>
Jord- och skogsbruk	550	3,9	2 820	2,5	94 350	2,1
Livsmedels- och skogsindustri	480	3,4	1 810	1,6	133 600	3,0
Annan indirekt sysselsättning	410	2,9	3 420	3,0	187 030	4,2
<i>Summa i produktionen</i>	<i>1 440</i>	<i>10,2</i>	<i>8 050</i>	<i>7,2</i>	<i>414 980</i>	<i>9,3</i>
Inducerad sysselsättning	830	5,9	4 760	4,2	246 030	5,5
<i>De gröna näringarna totalt</i>	<i>2 270</i>	<i>16,1</i>	<i>12 810</i>	<i>11,4</i>	<i>661 010</i>	<i>14,8</i>
Total sysselsättning i samliga näringsgrenar	14 140	100,0	112 170	100,0	4 454 240	100,0

Kommunens egna jord- och skogsbruk svarar för en jämfört med riket ganska stor del av sysselsättningseffekterna. Det innebär att de gröna näringarna i Katrineholm.pdf skapar sysselsättning även i andra kommuner.

Något om beräkningsmetoder och källor

Beräkningsmetoder

Beräkningarna av jordbrukets intäkter i kommunerna har utgått från rikssiffror enligt jordbruksverkets EAA-kalkyl. Dessa har sedan fördelats regionalt med hjälp av uppgifter om arealer, djur, avkastningar etc. i län och kommuner. Skogsbrukets intäkter har beträknats genom att skogsavverkningar i länen med fördelning på ägare har fördelats på kommuner med ägarfördelade skogsarealer.

Sysselsättningen i kommunerna har utgått från Nationalräkenskapernas branschfördelade beräkningar på riksnivå. Dessa har sedan fördelats på kommuner med hjälp av branschfördelade kommunsiffror enligt RAMS (se nedan).

Jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter har i ett första steg beräknats på riksnivå med s.k. input/outputteknik. En stor del av den indirekta sysselsättningen har kommunfördelats med ledning av vissa branschers kommunfördelning. Det gäller t.ex. livsmedels- och skogsindustri, jordbruksmaskinindustri m.m. Övrig indirekt sysselsättning, t.ex. åkerier, har fördelats regionalt i proportion till deras regionala fördelning, men med vissa hänsynstaganden till primärproduktionens och förädlingens fördelning.

Källor

- Nationalräkenskaperna (NR), Statistiska Centralbyrån
- Registerbaserad sysselsättningsstatistik (RAMS), Statistiska Centralbyrån
- EAA - ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn, Jordbruksverket
- Tätortsstatistik, senast avseende år 2005, Statistiska Centralbyrån
- Företagsregistret, Statistiska Centralbyrån
- Lantbruksstatistiken, Jordbruksverket

Uppgifter från dessa källor finns att tillgå på www.scb.se och www.sjv.se.

Ytterligare upplysningar kan lämnas av Mats Reidius, LRF, 08-787 53 02
mats.reidius@lrf.se